خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی بۆ دەقی «دوور مەبە لێم»ی هیوا عەبدوڵا زرگوێزی.. نووسینی: کارزان عزیز

کاتێک ساردبوونەوە دەبێتە مەرگی ڕۆح خوێندنەوەیەکی ڕەخنەیی بۆ دەقی «دوور مەبە لێم»ی هیوا عەبدوڵا زرگوێزی لە دیوانی «جریوەی ئەستێرەکان» (لاپەڕە ١٣ – ١٤، سلێمانی، ٢٠١٩)

لە لاپەڕەکانی ئەدەبی هاوچەرخی کوردیدا، کاتێک دەقێکی دەداری دەتوانێت لە قاوخی لاواندنەوەیەکی کاتی و دەربڕینێکی سەرپێیی هەستەکان دەربچێت، دەبێتە ئاوێنەی تەواوی خەمە دەروونی و مرۆییەکانی سەردەمێکی. تێکستی «دوور مەبە لێم» لە دیوانی «جریوەی ئەستێرەکان»ی هیوا عەبدوڵا زرگوێزی، خاڵی کێبوونەوەی تەواوی ئەو بڕینە کەسی و کۆمەڵایەتییانەیە کە بە درێژایی دیوانەکە ئامادەییان هەیە. ئەم شیعرە تەنیا نامەیەکی دەستنگیی ئاسایی نییە، بەڵکوو بەرجەستەکردنی هاواری مرۆڤێکە کە لە ژینگەیەکی پڕ لە تەنیایی، مەرگی ئازیزان و بێئارامیدا دەژی؛ مرۆڤێک کە جارێک لە شیعری «یادێک بە مەرگی باوکم»دا بە کوڕ دەگری و جارێکی تر بە دەم زامەکانی کێرکووک و کارەساتی هەڵەبجەوە دەناڵێنێت. بە وەها کەسێک، عەشق سەرقاڵییەکی سەرپێیی نییە، بەڵکوو دوا پەناگەیە کە دەتوانێت ڕۆحی لە دامان بپارێزێت، و هەربۆیە کاتێک لێم دوا قۆناغشدا هەست بە لەژی و ساردبوونەوە دەکات، هەموو جیهانبینیی بەسەر یەکدا دەووخێت.
دەستپێکردنی تێکستەکە بە گازندەیەکی بەسوێ لەسەر پرسی چاوەوانی و سەیرکردن، دەستبەجێ دەست دەبات بە بڕینێکی دەروونیی قووڵ کە بریتییە لە «پەویستیی بینراوبوون». لە پەیوەندییە مرۆییەکاندا، تووڕەیی یان دەمەقاڵێ هێندەی بێدەنگی و چاولادان ئازاربەخش نییە؛ چونکە تووڕەیی هێشتا نیشانەی ئەوەیە کە بەرامبەرەکە ددان بە بوونتدا دەنێت، بەڵام چاولادان و چاودزینەوە بێدەنگ پێمان دەڵێت کە بوونت لە بنەڕەتەوە سڕاوەتەوە. شاعیر گلەیی ئەوە دەکات کە یار لە بەردەمیدا ڕۆ دەکات و لێی نزیکە، کەچی چاوی لە دەدزێتەوە و ئاوڕی لێ ناداتەوە. لەڕدا نیگا ناکرێتە ئێندامێکی سادەی جەستە، بەڵکوو دەبێتە پێنجەرەی ناسینی گەردوون؛ کاتێک عاشق دەڵێت

چاوەکانم بەجگە لە تۆ کەسی تر لە دوای تۆ نابینن، دەست دەکات بە نابیناکردنی بۆنەقەستی خۆی لە ئاست هەموو جوانییەکانی تری دنیا و هەموو بوونی لە یەک نیگادا کورت دەکاتەوە، کەچی کاتێک لە بەرامبەر ئەم خۆبەدەستەوەدانەدا هیچ گەرمییەک نابینێت، شەکەکی قورس بەر هەشیاریی دەکەوێت. ئەم ئامادەبوونە جەستەییە بە بە هەستپێکردن، دەندەترین جۆری تەنیایی دروست دەکات، چونکە مەودای فیزیایی تەنیا چەند هەنگاوێکە، بەڵام دەکان بە ئەندازەی هەزاران فرسەخ لە یەکتر دابڕاون.

ئەم دابڕانە لەوەدا دەگاتە لووتکەی بریندارکاتێک شاعیر لاپەڕەکانی مەژووی پێوەندییەکیان هەڵدەداتەوە و یادی «فرەمسکسین» دەهێنێتە پێشەوە. ئەم یادکردنەوەیە دەیسەلمێنێت کە ئەفینەکەیان سەرەتایەکی لەناکاو نەبووە، بەڵکوو لەسەر هاوبەشیی ئازار و بەزەیی بونیاد نراوە؛ چاوی مەعشووق لە ئابردوودا پەناگەیەک بووە کە فرەمسکی چاوی عاشقی سەیوە و لە دامان پاراستوویەتی، بەڵام ئێستا پارادەکسێکی سەخت دەخوڵقێت کاتێک هەمان ئەو دەست و چاوەی دونیا دەرمانی ساڕێژکردن بوون، ئەمڕۆ خەیان دەبنە خودی بریندەکە. کاتێک مرۆڤ لە لایەن کەسێکی بگانەوە بریندار دەکرێت بڕگەی دگرێت، بەڵام کاتێک پەناگە هەمیشەییەکەی لێی هەڵدەگەڕێتەوە، هەموو باوەڕ و متمانەی بە وەفاداری هەڵدەوەشێتەوە.

لەگەڵ ئەوەشدا، عاشق توانای هەرسکردنی ئەم دابڕانەی نییە، چونکە دانپێدانان بەوەی کە ئیتر لای یار هیچ بەهایەکی نەماوە، بە مانای وەرانبوونی تەواوی کەسایەتیی دێت. لەرەوێیە کە سیستەمی بڕگریی دەروونی کار دەکات و عاشق پەنا دەباتە بەر وشەی «بەهانە» و دەنەوایی خۆی دەداتەوە کە یار لە ناخیدا هەر دەیسووتێنێت و ئەوەی دەیکات تەنیا بیانوویەکی ووکەشە. چەمکی بەهانە لە کەمەگەی کوردیدا تەنیا فەنکی کەسی نییە، بەڵکوو دیوارێکی ئەستوورە لە ترسی خەزان، دابونەریت و دەمی خەڵک؛ لە ژینگەیەکی داخراودا زەر سەزی پاک لە ترسی لەمەکردن پەردەپۆش دەکرێن، و شاعیریش بە هەنانەپشتەوەی ئەم چەمکە دەیەوێت یار لە تاوانی دەڕەقی بەبەری بکات و گوناهەکە بخاتە ئەستۆی بەربەستە کەمایەتییەکان تا بتوانێت پیرەزیی ئەم عەشقە لە ناخی خۆیدا بپارێزێت.

ئەم پەرەشیینە کاتێک قووڵتر دەبێتەوە کە شاعیر دەست بە هەمای دەرینی «ئاتەشگا» دەبات؛ ئەو شوێنە پیرەزەی کە لە مەژووی دەرینی ناوچەکەدا ئاگری نەکوژاوەی تەدا پارێزراوە. زرگوێزی دەی یار دەکاتە ئاتەشگایەک کە ئاگری عەشقی خۆی تەدا دەسووتێت، بەڵام بە پێچەوانەی سروشتی پەرستگە، مەعشووق خۆی بە تەواوی لەو گەڵ

بێئاگایی و هیچ هەستێکی پێ ناکات. عاشق وەک قوربانییەکی فرامۆشکراو لە ناو پەرستگەیەکدا دەبێتە خۆڕاکی خودا وەندەکەی تەنانەت دووکەڵی سووتانکەشی نابینێت، و ئەم نائاگاییەش ئازارەکە دوو هێندە دەکات.
هەر لەسەر ئەم هێڵە، شاعیر بە تەواوی لە نەریتی کلاسیکی ئەدەبیاتی کوردی (لە نموونەی دەقەکانی نالی و سالم) جیا دەبێتەوە؛ ئەگەر شاعیرانی پێشوو فەخریان بەوە کردبێت کە سینگیان بکەنە نیشانەی تیری موژگانی یار و بریندار بوون مایەی سەربەرزی بووبێت، زرگۆزی وەک مرۆڤێکی مەدەرنی ماندوو دەدوێت کە چیتر توانای کێشانی ئەم بارگرانییەی نەماوە. ئەو بە ئاشکرا داوا دەکات خوێنشتنی ڕەحی ڕابگیرێت و دەڵێت توانام نەماوە بە ئەم خەمە و با ئەقڵی لە بێت. ئەمە دەنگی مرۆڤی هاوچەرخە کە ئەوەندە لە جەنگ و شکستەکانی ژیانی دەروەدا زامدار کراوە، لە عەشقەدا تەنیا بە دوای هەمنی و ئەقڵگرتندا دەگەڕێت، نەک بە دوای بریندێکی نوێدا.
لەم پەناوشدا، ڕووبەڕووی قووڵترین چەمکی مرۆیی دەبێتەوە کە پرسی مەرگە. کاتێک شاعیر دەڵێت دەترسم ڕۆژی مەرگ بێت و تۆ من لە چاوەکانت دەربهێنیت، مەبەستی لەناوچوونی مادی و جەستەیی نییە، بەڵکوو مەبەستی «مەرگی ڕەحی»یە کە بریتییە لە سڕینەوە لە یادەوەریدا. لە ڕوانگەی عاشقەوە، مرۆڤ کاتێک دەمرێت کە لە بیری ئەو کەسەدا جێگەی نەمێنێت کە خۆشی دەوێت؛ بۆیە داواکردنی مانەوە لە چاوی یاردا، هەوڵێکە بۆ بەدەستهێنانی نەمری لە ڕوانگەی عەشقەوە، تا چاوی مەعشووق ببێتە دوا پەناگە و ڕح لە فەوتانی ئەبەدی ڕزگاری بێت.
هەرچەندە شاعیر باسی «نەشینی خەم» دەکات و خەم وەک ژەهرێکی ڕۆژانە دەنەشێت تەنیا لەبەر ئەوەی دیاریی یارە، بەڵام دەقەکە لە بەدەستهاتیدا نامێنێتەوە. لە دوا دێڕدا، کاتێک هاوار دەکات «با دێت تەنها هی من بێت»، شکەی عاشق سەر هەڵدەداتەوە؛ ئەو مرۆڤەی ئامادە بوو بسووتێت و بگری، سازش لەسەر کەسایەتیی خەی ناکات و بە پەیوەندییەکی نیوەچڵ و دابەشکراو ڕازی نابێت، بەڵکوو داوای دەستەبەرییەکی تەواو دەکات. ئەمەش سەلمێنەری ئەوەیە کە عەشق نابێت ببێتە هەی شکاندنی کەرامەتی مرۆڤ، بەڵکوو دەبێت لەسەر بنەمای هاوبەشیی دووڵایەنە بێت.
هەموو ئەم وێنە فیکری و سەزداریانە بە زمانێکی زەر پاک، ڕەوان و بگرە هاتوونەتە بەرهەم؛ زمانێک کە شاعیر تێیدا پەنای بە وشەی قورس و تەمومژاوی نەبردووە، بەڵکوو بە هەمان شێوازی ئاخاوتنی پاراوی خەڵکی سلێمانی پەیامەکەی گەیاندووەتە دڵی خوێنەر. هاوکات هەنراوەکە لەسەر کێشی هەشت بگییی کوردی (٤ + ٤) داڕێژراوە کە

بەهەی کـــــورتیی مـودای بـگـکـــــان و ێیتمێ لـســـــەرخـکـیـوێ، لـەرینـوێـیـکـــی خـمگیـــن بـ دـقـکـ دـبـخشـــت کـ تـواو لـگـێ هـناسـبـکـی دـێکی شکاو و چاوـێواندا یـکدـگرـتـوێ، بـ جـرـک دـقـکـ شایستـی ئـوـیـ بکرـتـ گـرانییـکی کاریگـر. بـم شـوـیـ دـقی «دوور مـبـ لـم» وـک پارچـیـکی دـگمـن دـمـنـتـوێ کـ تـیدا سـزی کـسی و زامی گشتی تـکـێ دـبن، تا بیسـلـمـنـت شاعیری کورد لـ پـ هـموو بارگرانییـ مـژوویـیـکانیدا، دـتوانـت بـ ناسکترین شـوـ گوزارشت لـ تـنیایی مرـف لـ بـردـم ساردبوونـوـی ێحدا بکات.
دـقـی هـنـراوـکـ: «دوور مـبـ لـــم» (لـ دیـــوانی «جریـــوـی ئـستـرـکان»، لاپـێ ١٣ – ١٤)
دوور مـبـ لـم تا دـتوانم بـ تـ ناژیم وا دـزانم
بـچی چاوت لـم دـدزیت ێووم لـ دـکـیت و دـێیت نازانی چاوـکانم کـس نابینن لـ دوای تـ؟
چاوـکانت لـ ـابردوو دـستـسـی فرمـسکم بوو ئـستا بـ وا سارد دـێوانی تـ زامـکانی من دـزانی
دـێـی بـدـنگیم بـهـانـیـ دـم هـر بـ تـ لانـیـ نـازانم بـ وا دـێیت کـ دـزانی عـشقم ـاستـقینـیـ
دـت وـک ئاتـشگایـکـ ئاگرـکـی لـ ناخمایـ کـچی خـت لـی بـئاگایت و هـستی پـ ناکـی لـ دنیایـ
تیری چاوت لـ دـم مـدـ مـهـێ ێحم خوـناوی بـ توانام نـماوـ بـ ئـم خـمـ با بـسی بـ و ئـقرـی لـ بـ
دـترسم ێژی مـرگ بـت و تـ من لـ چاوـکانت دـربـنیت من لـ چاوتدا ئـژیم و مـهـێ ێحم لـناوچـت
خـمم پـ بـنـشـ ئـگـر تـنها دیاریی تـ بـت بـم بـێام چیتر دوور مـبـ لـم با دـت تـنها هی من بـت!

نووسینی : کارزان عزیز